

"נשבעים לחיים"

דרור ישראל

נשבעים אחי המניח, האדריכה, הנכסג, המהר!

תיק דרום תל אביב (מועדון הדורבן)

1. הליכה רגלית מהקן לפארק חירייה
2. הליכה רגלית לצומת חולון - חזרה לקן עם קו 43
3. הליכה רגלית מהקן דרך פארק בגין לנחל איילון
4. טבלת חלוקת אחריות קבוצתית

הליכה רגלית מהקן לפארק חירייה

פארק אריאל שרון הוא הכינוי לשטח רחב ידיים (8,000 דונם) בדרום מטרופולין תל אביב, לאורך אגן נחל איילון, המיועד להפוך לריאה ירוקה מרכזית לתושבי המטרופולין.

נוף האזור הוא שדות חקלאיים בקרקע סחף כבדה ופוריה, המעובדים עד היום.

עד לפני כעשור היה אזור זה "החצר האחורית" של גוש דן. מאז שנת 1952 פעלה באתר חיריה המזבלה המרכזית של תל אביב וגוש דן כולו, ועד לסגירתה בשנת 1998 נוצר תל פסולת בגובה 60 מ' מעל לסביבתו. המזבלה הגדולה היוותה מפגע סביבתי חמור. המדרונות התלולים נמצאים בסכנת התמוטטות לאפיקי הנחלים, חומרים שונים השתחררו מהמזבלה (ביו גז ותשטיפי אשפה), ולהקות הציפורים שנמשכו לאשפה סיכנו תנועת מטוסים בשדה התעופה בן גוריון. בנחלים איילון ושפירים זרם ביוב גולמי, לעיתים לאחר טיפול חלקי.

עם ההחלטה על סגירת אתר הפסולת חיריה והעברת האשפה לאתר דודאים במבואות באר שבע, ולאור מגבלות הבנייה כתוצאה מהיות המתחם אחד מצירי ההמראה המרכזיים מנתב"ג, החלו הרשויות במהלך נרחב להפיכת המתחם מ"חצר אחורית" לריאה ירוקה נרחבת. מהלך זה יימשך עוד שנים רבות, ונתקל בין השאר בהתנגדות חברת "הזרע" החוכרת חלק ניכר מהאדמות החקלאיות מצפון לנחל איילון. חברה זו מתנגדת להיקף הגדול של הפארק ומציעה לאפשר בנייה בחלק מהשטח המתוכנן.

הפארק כולל בתוכו גם את אדמות בית הספר החקלאי מקווה ישראל (2,500 דונם) המוגנות מבנייה מכוח חוק מיוחד של הכנסת, ומקושרות לפארק ע"י גשר חקלאי מעל לכביש 1.

בשנת 2007 החליטה ממשלת ישראל לקרוא את הפארק על שם ראש הממשלה לשעבר, אריאל שרון, שתמך בהקמת הפארק. קודם לכן כונה המרחב "פארק איילון".

בשלב זה פיתוח הפארק מתמקד בשטח מצומצם במתחם חיריה ולאורך אפיקי הנחלים - נחל איילון ויובליו נחל שפירים, נחל כופר ונחל אזור. במסגרת זו נסללו דרכי הכורכר לאורך הנחלים, הוצבו שלטי הסבר והוסדרו שני חניונים באזור הכניסה לחיריה. מתחם חיריה עצמו משמש כיום כ"פארק מיחזור" בו קיימים מפעלים למיחזור פסולת, ומתקיימת פעילות חינוכית המיועדת לרוב לקבוצות בתיאום מראש. בעתיד תתאפשר לציבור הרחב עלייה חופשית לתצפית המוסדרת מראש תל חיריה.

בשנת 2012 הועתקו לתחום הפארק פרחי בר נדירים או בסכנת הכחדה בארץ ובמרחב, ובכללם נרקיסים מאתר עמק גלילות.

המסלול

המסלול המתואר מיועד להולכי רגל ורוכבי אופניים (קטע של 200 מ' בסוף המסלול אינו עביר כיום לרוכבי אופניים), אך משמש כיום גם רכבי שטח וסוסים, כך שיש להיזהר בעת ההליכה במסלול.

מסלול זה ארוך יחסית למרבית מסלולי המשפחות המומלצים באתר, והוגדר כמסלול משפחתי כיוון שניתן לבצע גם קטעים ממנו בתצורת הלוך ושוב (כאשר ברגל, מסלול קווי מומלץ הוא מחניון שפירים עד מפגש הנחלים איילון-שפירים וחזרה, מרחק 3.5 ק"מ).

מחניון שפירים נלך בדרך הכורכר לאורך נחל שפירים. ערוץ זה הוא נחל אכזב שראשיתו בעמק לוד והוא נשפך לנחל איילון בתחומי הפארק.

הערוץ עמוק יחסית (כ- 5 מ') ולאורכו גדלה צמחייה מגוונת המשלבת צמחי בר מקומיים (קנה מצוי, יבבוט השדה, הגה קוצני, גדילן מצוי וחוח עקוד) עם צמחים זרים או פולשים (עצי אקליפטוס המקור ופרקינסוניה שיכנית, שיחי קיקיון מצוי ודטורה נטוית-פרי, ועשבי לביד הנחלים).

לאורך הדרך מוצבים פנסי תאורה רבים, המאירים בשעות הלילה את תל חיריה המתנשא מעבר לנחל, והמכוסה בצמחייה עשבונית (למשל חרדל לבן וחלמית מצויה). נשים לב כי בוצעה חפירה לאורך חלקו התחתון של התל. חפירה זו מאפשרת ביצוע פעולות לטיפול בתשטיפי פסולת - נוזלים שהצטברו באתר האשפה ומחלחלים בעיקר בחורף לאפיקי הנחלים. סיבה נוספת לעבודות במתחם היא לכידת ביו-גז - גז שהצטבר באתר, והמנוצל כיום כמקור אנרגיה למפעל "אופיס טקסטיל" השוכן בעיירה אזור הסמוכה. בקיץ 2012 הוטלה נחל שפירים דרומה, בשל החשש מקריסת מדרונות התל וחסמת אפיק הנחל.

לאחר כ- 1.3 ק"מ, נגיע לקצה המערבי של תל חיריה עצמו. עד לשנת 2010, נשפך כאן נחל שפירים לנחל איילון. בשנים 2010-2011, הוסט אפיק נחל איילון צפונה בשל החשש מקריסת מדרונות התל וחסמת אפיק הנחל. האזור הזה מולא בערימות עפר הממשיכות את התל מערבה, ומעבר להן משתרע שדה בור המהווה מקום מסתור לעופות וליונקים החיים בנוף החקלאי, כמו שועלים וחוגלות. מינים נוספים כמו אנפית הבקר וסיקסק נהנים אף הם מקיום שטחי הבור, אך אינם זקוקים להם לצורך קיומם. לאורך 400 המטרים הבאים, קטע הנחל למרגלותינו השתייך לנחל איילון והפך לחלקו התחתון של נחל שפירים כתוצאה מהסטת האיילון.

1.7 ק"מ מחניון שפירים נגיע לפינת ישיבה בצל עץ אקליפטוס. פינה זו נבנתה מפסולת בניין ממוחזרת, וצופה על המפגש החדש של נחל שפירים ונחל איילון. במבט מכאן לעבר תל חיריה ניתן לראות את מרפסת התצפית המרשימה שהותקנה במערב התל.

נמשיך לאורך נחל איילון, וחדי העין יזהו כאן ריכוז יפה של העשבוני שוש קוצני. אחרי הליכה קצרה נוספת נחלוף על פני ריכוז כוורות דבורים.

500 מ' מפינת הישיבה נחצה תעלת ניקוז, ומייד אחריה גדל עץ תאנה. אחרי 200 מ' נוספים נגיע לגשר הולכי רגל ורוכבי אופניים על אפיק נחל איילון.

הגשר חסום לתנועת כלי רכב, ובמסגרת זו ניטעו עצי דולב המשולבים בגשר, ולכן הוא מכונה גם "גשר עצי הדולב". בשלב זה, זהו הגשר היחיד המוסדר לאורך הנחל בתחום הפארק, ומכאן ומטה זורמים בנחל מי שפכים.

כאן נחצה את נחל איילון. מומלץ לפנות תחילה שמאלה (מערבה) ולאחר 50 מ' נגיע לגשר בשפך נחל כופר לנחל איילון. נחל כופר הוא ערוץ עונתי קצר שראשיתו בכפר אז"ר, ומרביתו מהווה כיום תעלת ניקוז בתחומי רמת גן ובשולי כביש גהה.

נשוב מזרחה לגשר. בהמשך המסלול בגדה הצפונית יש כיום (אוקטובר 2011) קטעים קטנים הנמצאים בעבודות, וממש לפני סוף המסלול יש קטע שההליכה בו אינה נוחה, כך שלמי שאיננו מעוניין בהליכה מעט "אתגרית", מומלץ לשוב בנקודה זו חזרה להתחלה.

אם החלטנו להמשיך, נלך מזרחה בדרך הכורכר בגדה הצפונית, לאורך התוואי החדש של נחל איילון. השדות בצמוד ומצפון לדרך מגודרים מכאן למשך כק"מ וחצי, ע"י חברת "הזרע" המתנגדת כפי הנראה לכניסת מטיילים לשטחה.

ברקע נראים מגדלים שונים בתל אביב וברמת גן - מגדל משה אביב, מגדלי עזריאלי, מגדל אלקטרה וכן מגדל המים של שכונת רמת חן ברמת גן. כמו כן בולטת חורשת האקליפטוסים הגדולה בפארק הלאומי ברמת גן.

כחצי ק"מ ממזרח לגשר, נגיע לצד הצפוני של מפגש הנחלים שפירים ואיילון. מאזור זה ומזרחה בולט בנוף מגדל מים מרשים ברמת אפעל, ומאחוריו מגדלי מגורים בקריית אונו. כמו כן ניתן לראות מכאן את המבנים המאסיביים של בית החולים תל השומר, ואת הגשר במחלף מסובים.

לאחר 900 מ' נוספים נגיע לקצה אדמות חברת "הזרע". מצפון לנו יש אתר פסולת בניין הנמצא בתהליכי פינוי מתקדמים, ואילו מדרום יש מעביר מים המאפשר גישה למתחם חיריה. בשלב זה, הגישה למטיילים מכאן לחיריה אסורה.

כמאה מטרים לאחר נקודה זו, מתעקל המסלול ימינה, וברקע נראה שדה קוצים בו פזורים עצי שיזף ושיחי צבר. אתר זה הוא חורבת בני ברק הקדומה, המוזכרת בספר יהושע כעיר בנחלת שבט דן, וכן בהגדה של פסח (מעשה ברבנים שהיו מסובים בבני ברק) - ומכאן שם מחלף מסובים.

בדורות האחרונים שכן כאן כפר ערבי בשם איבן איברק, שהחליף את שמו במאה ה-20 ל"אל-חיריה" לציון האדמה הפוריה שבאזור. הכפר נכבש במהלך מבצע "חמץ" באפריל 1948 לשחרור יפו וסביבתה. במסגרת פיתוח הפארק מתוכננות כאן חפירות ארכיאולוגיות לחשיפת העיר הקדומה.

הדרך מתעקלת ממזרח לתל חיריה ואנו שבים לתוואי המקורי של נחל איילון. באזור זה נוכל לפגוש צמחים נוספים שלא ראינו קודם כמו שיח אברהם מצוי ושומר קיפח, וברי המזל יפגשו כתם קטן ומפתיע של חצבים הפורחים בסתיו.

לאחר עיקולים נוספים בדרך, נגיע למפגש שני ערוצים של נחל איילון, היוצר מעלינו "אי" קטן. מעבר לכביש נראה מבנה חדש המשמש את תחנת השאיבה מסובים של איגוד ערים דן לביוב. באזור זה יש ריכוז יפה של אקליפטוסים.

300 מ' אחרי מפגש הערוצים, נגיע לגשר כביש 4 מעל נחל איילון, ולפיצול העליון בין ערוצי האיילון.

הקטע האחרון של המסלול עדיין לא הוסדר במלואו למטיילים. דרך הכורכר הסלולה ממשיכה מתחת לכביש 1, לאורך מעלה האיילון לכיוון גשר יחזקאל בכביש 412 (בין מחלף שפירים לאור יהודה). אנחנו נפנה ימינה ונחצה את האיילון. בחורף ובאביב הנחל מוצף, ואז כדאי להמשיך מזרחה כ- 100 מ', ומעבר לגשרי הכביש נגיע לגשר קטן מעל לנחל ונשוב בגדה הדרומית.

בעתיד ניתן יהיה לצאת מכאן לחניון של פארק המיחזור חיריה, ודרכו לשוב לנקודת ההתחלה.

לעת עתה (דצמבר 2012), השער האחורי של החניון סגור והכניסה אליו מחייבת תיאום מראש. לפיכך נלך בשולי הכביש, מעבר למעקה הבטיחות (המטיילים עם אופניים יצטרכו לרדת מהאופניים בקטע זה). אחרי 200 מ' נגיע לצומת הכניסה למתחם חיריה. מכאן נשוב לרכב הממתין.

המעוניינים בכך יכולים להוסיף לקינוח עלייה קצרה בגרם מדרגות לגבעה מלאכותית מדרום לצומת הכניסה לחיריה.

למטיילים בחורף, כדאי לשקול את ביצוע המסלול בכיוון ההפוך. כך ניתן לזהות במרחק הליכה קצרה מנקודת ההתחלה, האם נחל איילון עביר לאחר הגשמים, ולמנוע אי נעימות לאחר הליכה של כ- 5 ק"מ והיתקלות בערוץ זורם (יש לקוות שבזמן הקרוב יוסדר גשר להולכי רגל ורוכבי אופניים בנקודה זו, כמו גם פתיחת חניון פארק המיחזור למטיילים).

הליכה רגלית לצומת חולון - חזרה לקן עם קו 43

תוך גוש דן נשתמרה כשמורת טבע "מקווה ישראל". פינה ירוקה בה שוכן בית הספר החקלאי שכדי לשמרו נחקק חוק מיוחד בכנסת. בחלק הראשון של הסיור נטייל בין מבנים שנבנו לפני למעלה מ- 100 שנה בסגנון צרפתי ובחומרי בניה פשוטים, בימים שטרם השתמשו בבטון. המבנים נצלו מהתפוררות ונמצאים בשימוש עד היום הודות להנהלת מקווה ישראל והמועצה לשימור אתרים. בחלק השני נסייר בגן הבוטני שהוא מהיפים בארץ.

נבוא להינות מהירוק ולהתפעל מהתעוזה והיוזמה של אנשי מקווה ישראל. דוד בו גוריון אמר: "ייסוד המדינה התאפשר הודות להקמת "מקווה ישראל". אלמלא הוקמה "מקווה ישראל" ספק אם היתה קמה מדינת ישראל. הכל התחיל מאז, ואנו רק באנו להשלים את המעשה מבחינה פוליטית לאומית" באמצע המאה ה- 19 ישבו בארץ ישראל 13,000 יהודים. רובם ישבו ב"ארבע ארצות הקודש". ירושלים, צפת, טבריה וחברון. מתוך 2500 הגברים רק 450 עסקו במלאכה כלשהי. כל השאר חיו מכספי "החלוקה" ולמעשה חיו בעוני רב. לפי בקשת חלק מאנשי הישוב הישן בירושלים פנו אל חברת כל ישראל חברים: "הבו לנו אדמה, תנו בידנו כלים, שלחו אלינו אנשים שילמדונו את עבודת האדמה". קארל נטר נענה לבקשתם, שכנע את הנהלת כל ישראל חברים שהחליטו כי יוקם בית ספר חקלאי. כל שנה ילמדו 10 תלמידים. משך הלימודים 3 שנים. מדי שנה ירכשו אדמה ל - 10, משפחות שיקלטו בעבודה את בוגרי בית הספר.

ב-1870 הוקמה "מקווה ישראל" 12 שנים לפני העליה הראשונה. 8 שנים לפני הקמת אם המושבות פתח תקווה. קרל נטר הדגים את הכלל שאת ההיסטוריה עושה האדם. הוא עצמו עלה לארץ, גר במערה ופיקח אישית על הקמת בית הספר וניהל אותו בשנים הראשונות. ל"מקווה ישראל" היה תפקיד חשוב כחלוץ לפני המחנה, שהקדים את העליה הראשונה בתריסר שנים. כאן הונהגה המהפיכה החקלאית - נסיונות בזני בקר ועופות, זני ירקות ופיתוח זני עצים טרופיים מיוחדים. חלק מהפיכת החקלאות הישראלית למובילה בעולם ניתן לזקוף ל"מקווה ישראל". מכאן יצאו גרעיני התיישבות לכ - 50 ישובים ובכולם בוגרי "מקווה ישראל" ההופכים למובילים בגלל הכשרתם הנפשית והמעשית בבית הספר החקלאי. "מקווה ישראל" חונך ומחנך אלפי תלמידים שחלקם הגיעו עם רקע אישי וחברתי לא קל, וכאן בפנימייה החקלאית צמחו להיות אנשים היודעים להתמודד עם קשיים, שתרומתם לחברה ניכרת בכל רבדיה. במקווה ישראל יוצר נשק במחותרת בין כלי הנשק התפרסמה הדוידקה שהיתה המצאתו של מסגר "מקווה ישראל" דוד לייבוויץ. נשק שלעיתים היה המכריע בקרבות תש"ח.

המסלול

נתחיל את המסלול מפארק דרום בקצהו הדרומי, מהאגם המלאכותי ישנו שביל הממשיך דרומה לכיוון כביש 1, נחצה על הגשר לתוך השדות של מקווה ישראל, נמשיך דרומה לכיוון הגשר העובר מעל כביש 44 ונכנס לתוך מקווה ישראל בנקודה הנקראת שער ירושלים, שם נתחיל את הסיור. שער ירושלים שהיה על הדרך הראשית לירושלים. כאן פגש הרצל את וילהלם ה II-בעת ביקורו בארץ בסוף המאה ה-19. מספרים שהצלם, מרוב התרגשות, צלם את הרצל בלי ראש, אבל הרצל העיתונאי ארגן פוטומונטאז' והתמונה מככבת עד היום בספרי ההיסטוריה. מכאן נעלה בשדרת דקלי הווינגטוניה ישר אל הבניין החשוב ביותר - בית הכנסת. נחזור מעט לראות עץ אחד שהתפתח לחורשה שלמה - אל הפיקוס הבנגלי עץ המסמל את מקווה ישראל שמשורשיה צמחו למעלה מחמישים ישובים ברחבי הארץ. מכאן נלך אל המסגרייה בה בנה המסגר דוד לייבוביץ את מרגמת הדוידקה המפורסמת. היום יש במקום תצוגה קטנה של דרך פעולת המסגרייה ותמונות המתעדות את ייצור כלי הנשק השונים במסגרייה. מכאן נעלה אל היקב שגם שימש למקום לניסוי כלי הנשק. בבית המורים ניכנס לקומת המרתף ללמוד על שיטת

בנית נוכל להבחין בעקבות הילדים שהידקו את טיט הגג מלמעלה כאשר כל החלל היה מלא בחול. בקומה השניה המשופצת השאירו "חלון" אל מתחת לטיט כדי שנוכל ללמוד על שיטת בנית הקיר בשלוב של טיט ועץ. נעלה אל בנין ההנהלה וכאן נבין את המבנה החברתי של בית ספר במתכונת צרפתית. המנהל על הגבעה, המורים במדרון ומתחתם בהיררכיה התלמידים. על המרפסת היה עומד המנהל והתלמיד הננזף עמד מתחת למרפסת. מכאן נלך אל מערת נטר בה שכן מייסד הכפר לפני שנבנו הבניינים, ניתן לבקר בקבר נטר (17) ומשם לטיול נינוח בגן הבוטני המדהים ביופיו. בגן למעלה מ-1500 מיני צמחים. בהם פינת צמחי הבר של ארץ ישראל, פינה עם גן צרפתי ומעבר לשביל חורשה עם מאות עצים ממקומות שונים בעולם. בתוך החורשה פינה לזכרו של אליק שמיר, אחיו של משה שמיר שהנציח את אליק בספרו "פרקי אליק" המתאר גם את התבגרותו של אליק "במקווה ישראל". בפינה אחרת של הגן אנדרטה לזכרם של בוגרי "מקווה ישראל" שנפלו במלחמת השחרור.

ממקווה ישראל נצא לתוך חולון ונלך על המדרכה מערבה עד כיכר הלוחמים. נחצה את הכביש לתחנת האוטובוס של קו 43, איתו ניסע חזרה לקו.

הקן הליכה רגלית מהקן דרך פארק בגין לנחל איילון

חל איילון הוא הדרומי ביובלי הירקון. ככל הנראה, בתקופות היסטוריות קדומות, היה נחל זה עצמאי ונשפך לים בחלקו הצפוני של מפרץ יפו. התוואי המוכר לנו, המתעקל צפונה ונשפך אל הירקון הוא תוואי צעיר יחסית שנוצר ככל הנראה בגלל נדידת החולות.

ראשיתו של הנחל למרגלות גבעת זאב בהרי בנימין, ועם יציאתו מאזור ההר נכנס הנחל לעמק איילון. בעמק זה הוקם בשנות ה-50 מאגר איילון שאינו פעיל כיום.

הנחל ממשיך דרך אזור מפעלי "נשר", חולף בפאתי לוד ולצד נמל התעופה בן-גוריון, ונכנס לגוש דן דרך פארק אריאל שרון. מרבית חלקו התחתון של הנחל עברה שינוי ניכר עם סלילת "נתיבי איילון", אך חלקו התחתון ביותר נותר פתוח למבקרים באזור המכונה ראש ציפור בשל צורת חצי האי שבין האיילון והירקון.

אורכו של נחל איילון הוא כ-60 ק"מ, כאשר חלקים מתוואי הנחל יושרו או הוסטו כתוצאה מעבודות עפר, בעיקר באזור נמל התעופה בן-גוריון, למרגלות תל חיריה ובנתיבי איילון (בהם תועלו שישה ק"מ מאפיק הנחל). 14 ק"מ במעלה הנחל נמצאים מעבר לגדר הפרדה, והוא נשפך לירקון במרחק 3.5 ק"מ מהים התיכון.

הנחל נקרא על שם עמק איילון (המוזכר בספר יהושע י' 12 – "וַיֹּאמֶר לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁמֹשׁ בְּגִבְעוֹן דָּוִם, וַיֵּרָם, בְּעֶמְקֵי אֵילוֹן"). השם הקדום איילון נשמר בשם הכפר הערבי יאלו (נעזב לאחר מלחמת ששת הימים ומהווה כיום חלק מפארק קנדה). (כפי הנראה שמו המקראי של הנחל עצמו הוא "רקון" כפי שמתואר בגבול נחלת שבט דן בספר יהושע (י"ט 46): "וַיְמִי הַיֵּרְקוֹן, וְהַרְקוֹן; עִם-הַגְּבוּל, מוֹל יָפוֹ.")

שפכים מגיעים לנחל איילון מאזור העיר לוד ומיישובים נוספים לאורך הדרך. עם זאת, בשנים האחרונות הנחל נקי יחסית ויבש בקיץ. בחלקו האחרון של הנחל (אזור ראש ציפור) יש בו מים כל השנה, ובעבר נבעו מעיינות באזור.

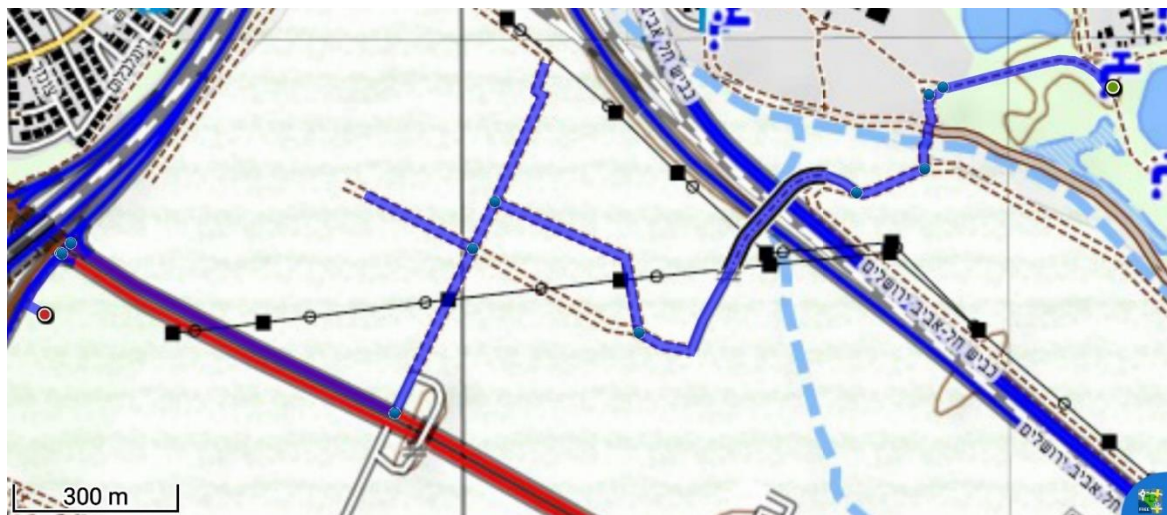
בחורפים גשומים ניתן להשקיף על הנחל הזורם מהגשרים לאורך נתיבי איילון, הנוח שבהם הוא מעבר הולכי הרגל מתל אביב לרמת גן בתחום תחנת רכבת ת"א מרכז (המעבר כרוך בתשלום צנוע ומיועד להולכי רגל בלבד).

המסלול

קודת היציאה המומלצת למסלול זה היא גבעת התצפית. מהגבעה נגלוש לכיוון דרום-מזרח, ונחבור לדרך עפר היוצאת מהפארק וממשיכה דרך שדות הבור. הדרך עולה על גבעה גבוהה המהווה למעשה תל של פסולת בניין שכוסתה בעפר. מכאן נוכל לצפות על גבעת חירייה ונופי השדות, וברקע בולטים מגדלי מגורים בתל אביב, דרום רמת גן, חולון ואזור. מהגבעה נגלוש דרומה ונחבור לדרך עפר נוספת לאורך אפיק נחל כופר בו זורמים לעיתים מי ביוב. נמשיך במורד הנחל ונגיע לגשר בשפך נחל כופר לנחל איילון. מומלץ תחילה לסטות שמאלה ולהגיע לגשר הולכי רגל מעלנחל איילון. כאן הוצב שילוט הסבר ומפה של פארק אריאל שרון ההולך ומוקם.

כעת נחזור במורד נחל איילון ונלך בדרך עפר לאורך הגדה הצפונית. במרחק 850 מ' מנקודה זו נגיע לעוד שלט הסבר, הנמצא 50 מטרים מדרום לקצה המערבי של האגם הגדול בפארק דרום. ניתן מכאן לחזור לתחום הפארק המפותח, וניתן להמשיך עוד 400 מ' לאורך נחל איילון עד סכר שתולים. לפני הסכר יש לפנות ימינה ולאחר 70 מ' להגיע לשביל הולכי הרגל והאופניים המקשר את פארק דרום לספורטק. פנייה בשביל זה ימינה תחזיר אותנו לאגם הגדול. אורך המסלול מגבעת התצפית עד קצה האגם הוא 2.5 ק"מ. יש לשים לב ששביל ההליכה משמש גם רוכבי אופניים, רוכבי סוסים ואף רכבי שטח.

סיבוב זה נמשך כשעה בנחת, וניתן להאריכו בשבילים לאורך נחל איילון לכיוון גבעת חירייה והסביבה.

חלוקת אחריות קבוצתית

מטלת מנהלה	הפעלה חברתית	מטלת הדרכה	חברי הקבוצה	
				1
				2
				3
				4
				5
				6
				7
				8
				9
				10
				11
				12
				13
				14
				15

מטלת מנהלה	הפעלה חברתית	מטלת הדרכה	חברי הקבוצה	
				16
				17
				18
				19
				20
				21
				22
				23
				24
				25
				26
				27
				28
				29
				30